

MESLEK YÜKSEKOKULLARINDA OKUTULAN TÜRK DİLİ DERS BAŞARISINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ

DEVELOPING A TOOL FOR ASSESSMENT OF FACTORS AFFECTING THE
SUCCESS OF TURKISH LANGUAGE LESSON OF VOCATIONAL SCHOOL
STUDENTS

Ahmet TUĞLUK*

Öz

Bu çalışmanın amacı, meslek yüksekokullarında okutulan Türk Dili ders başarısını belirlemeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmektir. İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarında verilen Türkçe ve dil bilgisi derslerinin bir devamı olarak meslek yüksekokullarında iki dönem Türk Dili I ve Türk Dili II dersleri verilmektedir. Araştırmanın örneklemini 2013-2014 yılında Atatürk Üniversitesine bağlı Erzurum, Horasan, Narman, Pasinler Şenkaya, Aşkale, Hınıs, İspir, Oltu, Tortum ve Sağlık hizmetleri Meslek yüksekokullarına devam eden 712 öğrenci oluşturmaktadır. Ölçeğin geçerlik çalışmalarında görünüş geçerliği ve kapsam geçerliği için uzman görüşüne başvurulmuş ve sonuçlar Lawshe analizi ile değerlendirilmiştir. Yapı geçerliliği için açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Faktör sonucunda Meslek yüksekokulu öğrencilerinin Türk Dili dersi başarısını etkileyen faktörlerin tespiti için 21 madde ve “Derse karşı olumlu tutum, “Katkı”, “Yetenek”, “İlgi”, “Tema” ve “Algılanan Ekonomik Düzey” olmak üzere altı faktörden oluştuğu, açıklanan toplam varyansın %59,53 olduğu saptanmıştır. Yapılan güvenirlik analizi sonucunda ölçeğin Cronbach’s Alpha katsayısı ise 0,81 olarak hesaplanmıştır.

Anahtar sözcükler: Meslek Yüksek Okulu, Türk Dili dersi, Ders Başarısı, Faktör Analizi

Abstract

The purpose of this study is to develop an effective and reliable assessment tool to determine the success in Turkish language lesson taught in vocational schools. Turkish Language I and Turkish Language II lessons are given in two semesters in vocational schools as a continuation of Turkish and Grammar lessons which are given in elementary and secondary education institutions. The research sample consists of 712 students who attended Erzurum, Horasan, Narman, Pasinler Şenkaya, Aşkale, Hınıs, İspir, Oltu, Tortum and Healthcare Vocational Schools of Atatürk University in 2012-2013 school year. Expert opinions were asked for the face and content validity in the validity studies of the tool and results were evaluated using Lawshe analysis. Exploratory factor analysis was carried out for construct validity. As a result of factor analysis, 24 items and six factors including “Positive attitude towards lesson”, “Contribution”, “Ability”, “Attention”, “Theme” and “Perceived Economic Level” were determined as the factors affecting the success in Turkish language lesson of vocational school students and the declared total variance was determined as 59.53%. Cronbach’s Alpha coefficient of the tool was calculated as 0.81 as a result of the reliability analysis performed.

Key words: Vocational School, Turkish language lesson, Lesson Success, Factor Analysis

* Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Yüksek Lisans Öğrencisi, ahmtuqluk@gmail.com

1. GİRİŞ

Türk Dili dersi bütün dersler için bir araç ders olma özelliği taşımaktadır. Çünkü bu dersin temel amaçlarından biri okuma, dinleme, yazma ve konuşma olarak alt dallara ayrılabilen anlama ve anlatma becerilerini geliştirmektir. Bu becerileri edinememiş olan özelde öğrenciler genelde tüm bireyler ne okullarda öğretilen diğer alanlarda başarılı olabilirler ne de sosyal hayatta iletişimde ve kendini ifade etmede yeterli olabilirler. Çünkü dilin kullanımı bireysel ve kamusal yaşamın tamamında etken bir belirleyici olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk eğitim sistemi içinde aynı anlayış doğrultusunda Türk Dili eğitimi ilköğretimin başından itibaren verilir. Zorunlu eğitime tabi tutulan çocuklar üniversiteye kadar olan 12 yıllık eğitim-öğretim süreçlerinde Türk Dilinin tarihini, gelişim sürecini, dünyada yayılma alanları ile dil bilgisinin temel konularını ve kompozisyon bilgilerini edinirler. Ancak ne var ki genel kültür ve alan bilgilerini üniversiteye gidene kadar edinmiş olması gereken öğrencilerin bu eksiklikleri gideremedikleri görülmektedir (Kavcar, 2003; Cemiloğlu, 2004; Pala, 2005). Ana dilinin yükseköğretimde bir sorun olmaması gerekir. Ana dilinin kavratılması ve öğrencinin belirli bir kültür diline kavuşturulması yükseköğretime bırakılmamalıdır. Çünkü öğrencilerin en temel ifadelerinden bilişsel düzeydeki en üst düzey ifadelerine değin ana dilin önemli bir belirleme etkisi vardır. Oysa yurdumuzda öğrencilerin büyük bir bölümü ana dilinin kurallarını yeterince kavramadan yükseköğretime gelmektedir (Karadağ, 2003'ten aktaran Vural, 2007). Dolayısıyla 12 yıllık öğrenim hayatında bu kuralları benimseyememiş ve her daim kullandığı ana diline yansıtamamış öğrencilerden alanında uzmanlaşması için geldiği üniversitede, bu temel eksikliklerin giderilmesi beklenmektedir.

Türk Dili dersi 1968'de Hacettepe Üniversitesinin hazırlık sınıfında ve 1977'de Ege Üniversitesinde okutulmaya başlanmıştır. YÖK'ün kurulmasından (1981) sonra bütün üniversitelerde Türk Dili dersinin okutulması gündeme gelmiş; ilköğretim ve liselerde ana dili eğitiminin yeterince yapılamadığı göz önüne alınarak Türkiye'deki bütün üniversitelerin öğretim programlarında Türk Dili derslerine yer verilmiş; bu dersle ilgili bir çerçeve program hazırlanıp yayımlanmıştır. Türk Dili derslerinin başlangıçta 4 yıl (8 yarıyıl) okutulması kararlaştırılmıştı; 1991-1992 öğretim yılında 1 yıla (2 yarıyıla) indirildi. Bugün bütün devlet ve vakıf üniversitelerinde Türk Dili dersleri, 1 yıl (iki yarıyıl) boyunca haftada iki saat olarak yapılmaktadır (Çotuksöken, 2010).

İlk ve orta öğretimde dilbilgisi ve Türkçe dersleri yeterli ölçü ve nitelikte ele alınmadığı için üniversiteye gelen öğrenciler, Türkçeyi doğru ve güzel kullanma yeteneğini kazanamamış bulunmaktadır. Bu sonuçta, Türk dilinin elli yıldan beri çeşitli yönlere çekilmesinden doğan istikrarsızlığın da etkisi vardır. Bu durumla alakalı olarak, Çerçeve Programda dersin amacı şu şekilde ifade edilmiştir: "Yükseköğrenimini tamamlamış olan her gence, ana dilinin yapı ve işleyiş özelliklerini gereğince kavrayabilmek; dil-düşünce bağlantıcı açısından, yazılı ve sözlü ifade vasıtası olarak, Türkçeyi doğru ve güzel kullanabilme yeteneği kazandırabilmek; öğretimde birleştirici ve

bütünleştirici bir dili hâkim kılmak ve ana dili şuuruna sahip gençler yetiştirmek.” Gerekçe ve amaç doğrultusunda çerçeve programda dersle ilgili olarak gösterilen hedefler; “Türkçenin yapı ve işleyiş özelliklerini kavratmak, dili yazılı ve sözlü anlatımda kullanma yeteneğini kazandırmak, ana dili şuuruna sahip gençler yetiştirmek, çalışmalarını özellikle retorik alanda yoğunlaştırmak” (Cemiloğlu, 2004, 175) maddelerinde özetlenebilir. Ders ilk olarak verilmeye başlandığı günden itibaren varlık gerekçesini devam ettirmektedir. Gerekçede atıfta bulunulan ilk ve ortaöğretimde dil bilgisi ve Türkçe derslerinin yeterli ölçü ve nitelikte ele alınmaması eksiklidir. Bu eksiklik hâlen giderilemediğinden ölçme ve değerlendirme sürecinde yükseköğretimde de aynı hataların devam ettiği anlaşılmaktadır. Türk Dili dersiyle ilgili olarak “Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri”, “Uygulamalı Türk Dili”, “Üniversiteler için Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri” gibi isimler altında onlarca kitap yazılmıştır (Kavcar, 2003; Ercilasun, 2004; Aktaş, 2005).

2. YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma tarama türünde bir çalışmadır. Bu araştırma meslek yüksekokullarında okutulan Türk Dili ders başarısını etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik bir ölçme aracı geliştirme çalışmasıdır.

Çalışma Grubu

Bu çalışma zaman ve maliyet sınırlılığından dolayı, Erzurum ilinde 2013-2014 yılında Atatürk Üniversitesine bağlı Erzurum, Horasan, Narman, Pasinler Şenkaya, Aşkale, Hınıs, İspir, Oltu, Tortum ve Sağlık hizmetleri Meslek yüksekokullarına devam eden 712 öğrenci oluşturmaktadır. Ölçek, bölgede bulunan 12 meslek yüksekokulundaki toplam 10.500 öğrenci arasından, kolayda örnekleme yoluyla seçilen 712 öğrenciye uygulanmıştır. Bu örneklemede amaç, kolayca ulaşılabilir birimlerin seçilmesiyle örneklemin oluşturulmasıdır (Özmen, 2000).

Tablo 1. Örnekleme İlişkin Betimsel İstatistikler

		f	%
Cinsiyet	Kız	438	61,5
	Erkek	274	38,5
Mezun Olunan Lise	Düz Lise	424	59,6
	Anadolu Lisesi	34	4,8
	Süper Lise	54	7,6
	Ticaret Lisesi	60	8,4
	Diğer	140	19,7

Tablo 1’de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan meslek yüksekokulu öğrencilerinin %61,5’i kız ve %38,5’i erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan meslek yüksekokulu öğrencilerinin %59,6’sı düz Lise, %4,8’i Anadolu Lisesi, %7,6’sı Süper Lise, %8,4’ü Ticaret Lisesi ve %19,7’si diğer (güzel sanatlar, imam hatip, Kız meslek) liselerden mezundur.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Ölçek geliştirmede ilk aşama ölçülecek konunun tanımlanması ve kapsamının belirlenmesidir (Tavşancıl, 2010). Konu alanıyla ilgili kaynakların taranması, kuramsal çerçevenin incelenmesi, ölçülecek özelliğin doğru bir biçimde tanımlanabilmesinde önemli görülmektedir (Tezbaşaran, 2008; Şeker & Gençdoğan, 2006). Maddelerin oluşturulmasında, tutum nesnesi veya konusuyla ilgili olarak cevaplayıcı kitleyi temsil eden olabildiğince küçük bir gruptan bilgi toplanabilir (Tezbaşaran, 2008). Bu çalışmada ölçek maddelerinin oluşturulmasında alanyazın taramasının yanı sıra uzman görüşlerinden yararlanılmıştır. Meslek yüksekokulu öğrencilerinden oluşan 150 kişilik bir gruba Türk Dili ders başarısını etkileyen faktörlere ilişkin açık uçlu sorular sorulmuştur: *Sizce Türk Dili ders başarısını etkileyen faktörler nelerdir? Türk Dili Dersini seviyor musunuz? Türk Dili dersi uygulamalarına katılır mısınız?* Yazılan yanıtlara içerik analizi uygulanarak ölçek ifadeleri oluşturulmuştur. Ölçek ifadelerini içeren madde havuzu oluşturulurken konuya dayalı olarak ölçeğin kapsamı istenilen alt boyutlar dikkate alınmıştır. Düzenlenen 50 maddelik form Türkçe, ölçme ve değerlendirme uzmanlarının da yer aldığı beş kişinin görüşlerine sunulmuştur. Uzman görüşleri ışığında gerekli düzeltmeler yapılarak 21 maddelik deneme formu oluşturulmuştur. Ölçek, (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum şeklinde beşli dereceli bir yapıdadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri 2013-2014 bahar döneminde Erzurum ilinde 2013-2014 yılında Atatürk Üniversitesine bağlı Erzurum, Horasan, Narman, Pasinler Şenkaya, Aşkale, Hınıs, İspir, Oltu, Tortum ve Sağlık hizmetleri Meslek yüksekokullarına devam eden 712 öğrenciden toplanmıştır. Uygulamanın başında katılımcılara araştırmanın amacı, gerçek duygu ve düşüncelerini anlatan seçeneği işaretlemelerinin önemi açıklanmıştır. Uygulama 15 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri SPSS 15,0 ile analiz edilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliği için açılımlı faktör analizi; güvenilirliğini incelemek için ve Cronbach Alpha katsayıları hesaplanmıştır.

3. BULGULAR

Ölçeğin Geçerliği

Türk Dili dersi başarısını etkileyen faktörler yönelik ölçeğin yapı geçerliğini ortaya koymak amacıyla açılımlı (AFA) analizi yapılmıştır. Verilerin faktör analizi için uygunluğu Kaiser-Meyer-

Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett Sphericity testi ile incelenebilir. KMO'nun .60'dan yüksek, Bartlett testinin anlamlı çıkması verilerin faktör analizi için uygun olduğunu gösterir (Buyukozturk,2006). Bu çalışmada KMO katsayısı .80, Bartlett testi (df=780, p<.000) anlamlıdır. AFA sonucunda ölçeğin özdeğeri 1'den büyük 8 faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu faktörlerin ölçeğe ilişkin açıkladığı varyans 58.01'dir. Faktör sayısının belirlenmesinde faktör özdeğerleri öncelikli ölçüt olarak görülmekle birlikte madde sayısı ve örneklem buyrukluğu de dikkate alınması gereken diğer özelliklerdir (Tabachnick & Fidell, 2007). İlk altı faktörden sonra diğer faktörlerin toplam varyansa yaptıkları katkı azalmaktadır. Bu değer en az %5'in üzerinde olması beklenmektedir (Seçer, 2013). Faktörlerin altındaki maddelerin sayısı ve madde yükleri incelenmiştir. Bazı faktörlerde ikişer maddenin yer aldığı ve bazı maddelerin binişik olduğu saptanmıştır. Faktör yapısı hakkında önemli düzeyde fikir veren yamaç-birikinti grafiği (screeplot) karar vermede kullanılan bir diğer ölçüttür (Tabachnick & Fidell, 2007; Cokluk, Sekercioğlu & Buyukozturk, 2010; Seçer,2013). Ölçeğin maddeleri oluşturulurken öngörülen faktör sayısı dikkate alınarak, açıklanan toplam varyans tablosunun ve yamaç-birikinti grafiğinin incelenmesi sonucunda ölçeğin faktör sayısının altı olmasına karar verilmiştir.

Tablo 2. Faktör Analizi Sonucunda Belirlenen Alt Boyutlar Açıklanan Toplam Varyans Miktarları ve Bu Boyutlardan Ait Güvenirlilik Katsayıları

Faktör	Soru İfadesi	Faktör Yüğü	Varyansı açıklama oranı	Güvenirlilik
Derse karşı olumlu tutum	Türk Dili dersi zevklidir ve beni motive eder	0,872	19,127	0,891
	Türk Dili dersiyle ilgili verilen ödevleri zevkle yaparım	0,854		
	Türk Dili çalışmak beni rahatlatır	0,832		
	Türk Dili dersi en sevdiğim derslerden biridir	0,817		
	Lisede aldığım Türk Dili meslek yüksekokulundaki başarıma olumlu katkı sağladı	0,614		
Katkı	Günlük hayatta Türk Dili bilgim bana destek olacaktır	0,743	9,543	0,637
	İş hayatımda okulda almış olduğum Türk Dili dersleri benim için faydalı olacaktır	0,614		
	Türk Dili dersinde iyi olabilmenin anahtarı iyi bir hafızaya sahip olmaktır	0,494		
	Ödevler derste başarılı olmamı sağlar	0,342		
Yetenek	Türk Dili dersinde başarı genetik faktörlere dayanır	0,732	9,248	0,598
	Türk Dili dersinde başarılı olmak için doğal yeteneğe sahip olmak gerekir	0,717		
	Dil zekası aileden gelir ve mutlaka anne ya da babanın da dilden başarılı olması gerekir	0,670		
İlgi	Öğretmenin tutum ve davranışları derste başarıyı olumlu yönde etkiler	0,791	7,033	0,573
	Türk Dili dersinde başarılı olmak için ilgi duymak şarttır	0,754		
	Öğrencilerin ilgisini çekebilmek ve dersi daha iyi anlatabilmek için öğretmenin dersi tartışma ortamında ve tüm sınıfı dersin içine çekerek işleme gerekir	0,566		
Tema	Müfredat yetersiz ve gereksiz bilgileri kapsamaktadır	0,648	8,248	0,379
	Öğretmenin genç olması derste başarıyı olumlu yönde etkiler	0,635		
	Dil ezberine dayalı derstir ve soyuttur	0,582		
Ekonomik düzey	Sosyoekonomik düzeyi yüksek ailelerin çocukları dil ağırlık derslerde daha başarılıdır	0,743	6,340	0,282
	Türk Dili daha iyi düşünmeyi ve doğru kararlar almamı sağlar	0,515		
	Türk Dili dersi soyut bir derstir ve anlaşılması için bol bol örneklendirilmelidir	0,474		
Toplam			59,539	

Tablo 2’de de görüldüğü gibi, uygulanan faktör analizi sonucunda altı temel faktör oluşturulmuştur. Bu faktörler “Derse karşı olumlu tutum, “Katkı”, “Yetenek”, “İlgi”, “Tema” ve “Algılanan Ekonomik Düzey” olarak isimlendirilmiştir. Birinci faktör olan “Derse karşı tutum ” toplam varyansın %19,27’isini açıklamakta olup %89 oranında güvenilirliğe sahiptir. İkinci faktör olan “Katkı” toplam varyansın %9,543’ünü açıklamakta olup %63 oranında güvenilirliğe sahiptir. Üçüncü faktör olan “Yetenek” toplam varyansın %9,248’ini açıklamakta olup %59 oranında

güvenilirliğe sahiptir. Dördüncü faktör olan “İlgi” toplam varyansın %7,033’ünü açıklamakta olup %57 oranında güvenilirliğe sahiptir. Beşinci faktör olan “İçerik” toplam varyansın %8,248’ini açıklamakta olup %37 oranında güvenilirliğe sahiptir. Altıncı faktör olan “Algılanan Gelir Düzeyi” toplam varyansın %6,340’ını açıklamakta olup %28 oranında güvenilirliğe sahiptir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu çalışma kapsamında meslek yüksekokulları öğrencilerinin Türk Dili ders başarısını etkileyen faktörlere yönelik yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirilmiştir. Elde edilen bulgular meslek yüksekokulları öğrencilerinin Türk Dili ders başarısını etkileyen faktörleri belirlemede ölçeğin uygun niteliklere sahip olduğunu göstermektedir. Geliştirilen ölçeğin meslek yüksekokulları öğrencilerinin Türk Dili ders başarılarını etkileyen faktörleri belirlemeye yardımcı olacağı ve alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Öte yandan ilgili literatürde benzer bir ölçek bulunmaması nedeniyle bu çerçevede yürütülecek çalışmalar için, geliştirilen ölçeğin önemli bir referans teşkil edeceği söylenebilir. Eğitimciler tarafından geçerli ve güvenilir biçimde kullanılacak bir ölçme aracı olduğundan hareketle, geliştirilen ölçeğin, meslek yüksekokulları öğrencilerinin Türk Dili ders başarısını etkileyen faktörleri belirlemede etkin bir veri toplama aracı olacağı düşünülmekte ve önerilmektedir. Bu çerçevede bu faktörler belirlenerek akademik başarı, cinsiyet, aile faktörü açısından Türkiye’nin farklı sosyoekonomik ve coğrafi bölgelerinde de yapılarak sonuçlarının karşılaştırılması, bundan sonraki araştırmacılara önerilebilir. Ayrıca elde edilen verilerin daha sağlıklı bir şekilde genellenebilirliğini artırmak amacıyla araştırma daha büyük örneklem grupları üzerinde yinelenabilir.

KAYNAKÇA

- AKSAN, D. (2000). *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AKTAŞ, Ş. (2005), “XX. Yüzyılda Üniversitelerde Edebiyat Öğretimi”, *V. Türk Kültürü Aralık 2002*, *Edebiyat, Cilt III*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 29-4.
- Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- CEMİLOĞLU, M. (2004). Üniversitelerde Okutulan Türk Dili Dersi ile İlgili Tespitler Değerlendirmeler ve Öneriler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (2): 173-182.
- CEMİLOĞLU, M. (2004), “Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimine Bütüncü Yaklaşım”, *I*.
- ÇOTUKSÖKEN, Y. (2010). *Uygulamalı Türk Dili*, İstanbul: Papatya Yayınları.
- ERCİLASUN, A. B. (2004), [Birinci Oturum Açılış Konuşması], *Edebiyat İlimi ve Problemleri Sempozyumu 23-25 Eylül 2003*, Gazi Sosyal Bilimler Araştırma ve Geliştirme
- ERGİN, M. (2004). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- KAPLAN, M. (2005). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KAVCAR, C. (2003), “Türk Dili ve Edebiyatı Programıyla İlgili Yeni Çalışmalar”, *Türklük Bilimi Araştırmaları, Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı*, 13, Niğde, ss. 19-26

Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni (8-19 Ekim 2003), Gazi Üniversitesi Kırşehir

ÖZMEN, A. (2000). Uygulamalı Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No 1257, Eskişehir.

PALA, İ. (2005), “Dünümüzde Divan Edebiyatı Eğitimi: Tespitler, Öneriler”, *V. Türk Kültürü Kongresi: Cumhuriyetten Günümüze Türk Kültürünün Dünü, Bugünü ve Geleceği (17-21 Aralık 2002)*, Edebiyat, Cilt III, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 43-63

Şeker, H., Gençdoğan, B. (2006). *Psikolojide ve Eğitimde Ölçme Aracı Geliştirme*. Ankara: Nobel.

Şeker, H., Gençdoğan, B. (2006). *Psikolojide ve Eğitimde Ölçme Aracı Geliştirme*. Ankara: Nobel.

Tabachnick, B. G., Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. Pearson International Edition.

Tavşancıl, E. (2010). Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Tezbaşaran, A. A. (2008). *Likert Tipi Ölçek Hazırlama Kılavuzu*. Mersin: Üçüncü Surum e- kitap.

Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.